

การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาภาคกลางตะวันตก

รับบทความ: 11 สิงหาคม 2563

แก้ไขบทความ: 26 ตุลาคม 2563

ตอบรับบทความ: 12 มกราคม 2564

เกศินี ประทุมสุวรรณ¹ อูสา สุทธิสาคร² พีรพัฒน์ พันศิริ³

กมลทิพย์ คงประเสริฐอมร⁴ และรวิวินท์ วิทวัสกุลวงศ์⁵

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสังเคราะห์บทเรียนความสำเร็จในการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มตัวอย่าง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 24 แห่ง จาก 11 จังหวัด ซึ่งเลือกอย่างเฉพาะเจาะจงเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย การวิเคราะห์เอกสาร การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจความคิดเห็น การสังเกตการณ์ การรับฟังอย่างรอบด้านและการใช้หลักฐานเชิงประจักษ์

ผลการประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 แห่ง ได้แก่ ทม.หัวหิน ทต.บางสีทอง อบต.บางคนที อบต.บ้านในดง และอบต.วัดแค สะท้อนการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ “เข้าถึง” 13 แห่งอยู่ในระดับ “เข้าใจ” 4 แห่ง “เข้าข่าย” และ 2 แห่ง “ไม่เข้าข่าย”

บทเรียนความสำเร็จของการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน คือ การมีนวัตกรรมที่พัฒนาอย่างมีส่วนร่วมจากปัญหาที่แท้จริงและส่งผลดีต่อเศรษฐกิจชุมชน ส่วนปัจจัยเกี่ยวกับกลไกและกระบวนการยกระดับ ประกอบด้วย 1) การใช้ตัวชี้วัดเป็นเครื่องมือในการพัฒนา 2) การสร้างเครือข่ายและบริหารเครือข่าย 3) การทำงานบนฐานข้อมูล ความรู้และการจัดการความรู้ 4) คุณลักษณะของผู้บริหารท้องถิ่น ซึ่งต้องมีความเป็นผู้นำ มีวิสัยทัศน์ มุ่งมั่น ตัดสินใจได้ บริหารจัดการดีและมีคุณธรรม และ 5) การมีผู้ประสานงานที่ดีในองค์กร

คำสำคัญ: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, การพัฒนาที่ยั่งยืน

¹ **หน่วยงานผู้แต่ง:** สาขาวิชานิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 85 ถนนมาลัยแมน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000 อีเมล: kkesinee@hotmail.com

² **หน่วยงานผู้แต่ง:** สาขาวิชาสหวิทยาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย 126/1 ถนนวิภาวดีรังสิต เขตดินแดง กทม.10400 อีเมล: usa_sut@utcc.ac.th

³ **หน่วยงานผู้แต่ง:** สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม 85 ถนนมาลัยแมน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม 73000 อีเมล: pheerathano@hotmail.com

⁴ **หน่วยงานผู้แต่ง:** สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 60/1 ซอยพิบูลวัฒนา ถนนพระรามที่ 6 เขตพญาไท กทม. 10400 อีเมล: Kamonthipkong@yahoo.com

⁵ **หน่วยงานผู้แต่ง:** นักวิจัยอิสระ อีเมล: jinjinjin.vintage@gmail.com

Application of the Sufficiency Economy Philosophy of Local Administrative Organization (LAO) for Sustainable Development: A Case Study of LAOs in West Central Area

Received: August 11, 2020

Revised: October 26, 2020

Accepted: January 12, 2021

Kesinee Pratumswan¹ Usa Suthisakorn²

Phiraphath Phansiri³ Kamonthip Kongprasertarmorn⁴

and Raiwin Witthawatsakulwong⁵

Abstract

This research article aimed to study the level of Sufficiency Economy Philosophy (SEP.) of Local Administrative Organizations (LAO.) and to synthesize key success factor of enhancing SEP application level. 24 LAOs from 11 provinces were selected as samples by purposive sampling. This study incorporated the following tools in data collection process; document analysis, focus group discussion, in-depth interviews, opinion survey, observation, eavesdropping and empirical evidence.

The major findings show that 5 agencies are at the top level, called “Inspiration”; Hua-Hin Town Municipality, Bang Si Thong Subdistrict Municipality, Bang khonthi, Ban nai dong, and Wat khae Subdistrict Administrative Organization. 13 agencies are at the second level, “Comprehension,” 4 agencies are at the basic level, “Partial Practice”, and others are below the basic level.

It is found that innovation creation for sustainable development is a key success factor. More importantly, the innovation should have been participatory developed, regarding to the real problems and making great impact on the community economy. In addition, factors affecting SEP application level enhancement are as follows; 1) using SEP indicators as a tool for community development, 2) social networking creation and management, 3) working based on information, knowledge and knowledge management, 4) being leader with desired characteristics: leadership, vision and determination, analytical thinking, transparent and moral, and 5) having good organizer or coordinator in agency.

Keywords: Sufficiency Economy Philosophy, Local Administrative Organization, Sustainable Development

¹ **Affiliation:** Faculty of Management Science, Nakhon Pathom Rajabhat University 85 Malaiman Road, Amphoe Mueang, Nakhon Pathom 73000, Thailand. E-mail: kkesinee@hotmail.com

² **Affiliation:** School of Humanities, University of the Thai Chamber of Commerce 126/1 Vibhavadee-Rangsit Road, Dindaeng, Bangkok 10400, Thailand. E-mail: usa_sut@utcc.ac.th

³ **Affiliation:** Faculty of Humanities and Social Science, Nakhon Pathom Rajabhat University 85 Malaiman Road, Amphoe Mueang, Nakhon Pathom 73000, Thailand. E-mail: pheerathano@hotmail.com

⁴ **Affiliation:** Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning 60/1 Soi Phibulvattana, Phraram 6 Road, Phayatai, Bangkok 10400, Thailand. E-mail: Kamonthipkong@yahoo.com

⁵ **Affiliation:** Independent Scholar. E-mail: jinjinjin.vintage@gmail.com

บทนำ (Introduction)

“ชุมชน” เป็นฐานของการพัฒนาประเทศซึ่งเปรียบได้กับฐานพระเจดีย์ที่ทำให้องค์พระเจดีย์ดำรงอยู่ ถ้าชุมชนมีความเข้มแข็ง แม้ในยามที่ประเทศต้องประสบภาวะวิกฤตท่ามกลางความผันผวนต่างๆ ชุมชนก็จะอยู่รอดและกอบกู้วิกฤตได้เพราะมีศักยภาพในการต่อรองกับอำนาจเงิน อำนาจรัฐ และอำนาจของวิชา ทั้งมีศักยภาพในการรักษาความสมดุลระหว่างคนกับคนและคนกับสิ่งแวดล้อม (ประเวศ วะสี, 2562) ดังนั้นการสร้าง “ชุมชนเข้มแข็ง” จึงเป็นจุดคานงัดของการอยู่รอดของสังคมท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่พลิกผันและปั่นป่วน (Disruptive society) ในการนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ซึ่งเป็นส่วนราชการที่อยู่ใกล้ชิดชุมชนมากที่สุด มีความพร้อมด้านทรัพยากรมากที่สุด และมีอำนาจโดยตรงในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาชุมชนจะต้องทำหน้าที่เป็น “กลไกหลัก” ในการเชื่อมโยงและบูรณาการการทำงานของทุกภาคีเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน สมดุลและมั่นคง

ในช่วงที่ผ่านมาหลายสิบปีของการพัฒนาประเทศ แม้จะเกิดการขยายตัวอย่างสูงของเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อเศรษฐกิจส่วนรวมหลายประการ แต่การขยายตัวนั้นได้ก่อให้เกิดการพัฒนาที่ไม่สมดุลอีกหลายด้านซึ่งได้กลายมาเป็นข้อจำกัดของการพัฒนาประเทศในระยะยาว เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น “การพัฒนาที่ยั่งยืน” จึงได้ถูกกำหนดให้เป็นวัตถุประสงค์หลักของการพัฒนาประเทศในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) โดยมุ่งที่จะสร้างความสมดุลในทุกมิติ ทั้งด้านสุขภาวะ เศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และวัฒนธรรม อันทำให้การดำรงชีวิตของคนรุ่นปัจจุบันและคนรุ่นอนาคตมีความสุขและได้รับประโยชน์สุขโดยทั่วกัน ในขณะที่ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ถูกนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน แต่ความก้าวหน้าที่เกิดขึ้นจริงกลับมีไม่มากนัก กล่าวคือ แม้ประเทศไทยจะลดสัดส่วนคนจนได้อยู่บ้างจากร้อยละ 65.2 ในปี พ.ศ. 2531 เหลือร้อยละ 9.85 ในปี พ.ศ. 2561 (World Bank, 2019, p.VII) แต่ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมของคนในชาติไม่มีแนวโน้มลดลง ทั้งนี้เพราะทิศทางการพัฒนาประเทศโดยรวมยังมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในสัดส่วนที่สูงจะตกอยู่กับนายทุนและชนชั้นนำ และเมื่อคนเหล่านี้มีอำนาจทางเศรษฐกิจก็พยายามใช้อำนาจดังกล่าวครอบงำอำนาจทางการเมืองผ่านระบบการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ที่เรียกว่า “ธุรกิจการเมือง” ดังนั้นความหวังที่จะปรับเปลี่ยนการเมืองลักษณะเช่นนี้ในระดับประเทศได้ ส่วนหนึ่งจึงต้องพึ่ง “การเมืองส่วนท้องถิ่น” ที่มีการบริหารจัดการผ่าน “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” เพราะ อปท. มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนในระดับฐานราก ดังนั้นโอกาสที่จะบริหารงานให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่จึงเป็นไปได้มากกว่าการเมืองในระดับประเทศ (อภิชัย พันธเสน, 2560)

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาภาคกลางตะวันตก” เป็นการวิจัยที่ต่อยอดจากการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่การขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 โดยกลไกประชารัฐ: กรณีศึกษาชุมชนท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม” (เกศินี ประทุมสุวรรณ, กมลทิพย์ คงประเสริฐอมร และพิรพัฒน์ พันศิริ, 2562) ซึ่งได้พัฒนาตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง โดยได้ศึกษาจาก อบท. 4 แห่งในจังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย องค์การบริหารส่วนตำบลวัดแค องค์การบริหารส่วนตำบลวัดละมุด องค์การบริหารส่วนตำบลคลองนกกระทุงและเทศบาลตำบลคลองโยง ซึ่งพบว่าทุกแห่งสะท้อนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับ “เข้าใจ” หรือ เป็น “องค์กรแห่งความสุข” โดยแต่ละแห่งมี “ทุนทางสังคม” “จุดแข็ง” และ “จุดที่ควรพัฒนา” แตกต่างกัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาจากการถอดบทเรียนการทำงานร่วมกันระหว่างคณะนักวิจัยกับคณะทำงานจากชุมชนท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย แกนนำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้บริหารและบุคลากรของ อบท. มีข้อเสนอว่า ควรจะต้องมีการทบทวนและปรับแก้ตัวชี้วัดบางรายการเพื่อให้สะท้อนระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่ชัดเจนมากขึ้น รวมถึงกรณีที่พื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาวิจัยมีภูมิสังคมที่แตกต่างกันก็อาจต้องเพิ่มเติมหรือปรับเปลี่ยนบางรายการให้สอดคล้องกับภูมิสังคมด้วย

ดังนั้นการวิจัยในระยะที่สองนี้จึงได้ทบทวน พัฒนาและปรับแก้ตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใหม่ เพื่อให้องค์กรมี “เข็มทิศ” ในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาที่ยั่งยืน จากนั้นก็ได้นำตัวชี้วัดที่ปรับใหม่มาใช้ในการประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดต่าง ๆ ประกอบด้วย นครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ สมุทรสาคร สมุทรสงคราม ราชบุรี กาญจนบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ และระนอง ซึ่งมีภูมิสังคมแตกต่างกัน กล่าวโดยสรุปเป้าหมายของการวิจัยอยู่ที่การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อจะได้ร่วมกันยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงให้สูงขึ้น ซึ่งถ้าองค์กรมีระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงสูงขึ้นเท่าใด ประโยชน์สุขของประชาชนและประเทศชาติก็จะมีมากขึ้นเท่านั้น เหตุเพราะว่าตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งเป็นเกณฑ์การประเมินทั้ง 12 ประเด็น ล้วนเกี่ยวข้องกับสมรรถนะขององค์กรในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ การพัฒนาบุคลากรให้ทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข การพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมและการพัฒนาระบบบริหารจัดการองค์กรด้วยหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้เกิดความสุขและประโยชน์สุขที่แท้จริง คำถามสำคัญ ก็คือ อบท.น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการองค์กรและการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืนได้ในระดับใด กลไกและกระบวนการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นได้อย่างไร

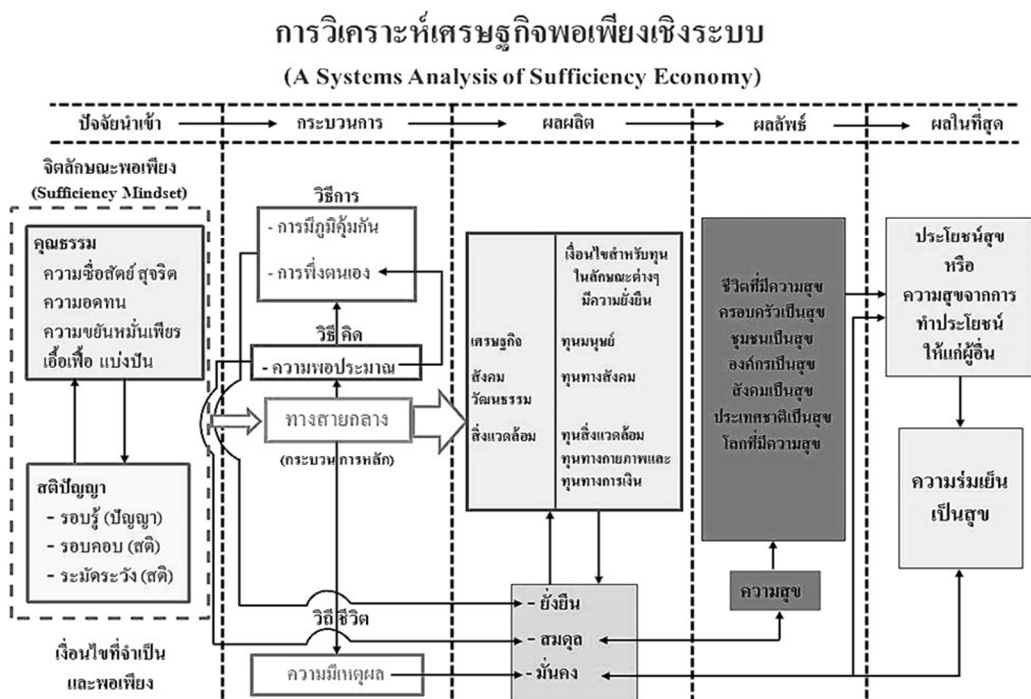
วัตถุประสงค์ (Objectives)

เพื่อประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสังเคราะห์บทเรียนความสำเร็จ กลไกและกระบวนการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

กรอบแนวคิดหลัก (Conceptual Framework)

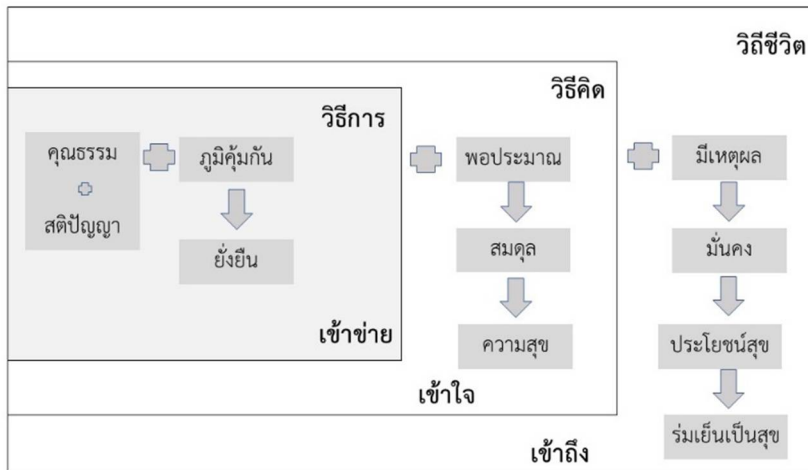
กรอบแนวคิดหลักที่นำไปสู่การจำแนกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง คือ การวิเคราะห์เชิงระบบ ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลในที่สุด (Impact) อันนำไปสู่ความยั่งยืน สมดุลและมั่นคง ดังแบบจำลองในภาพที่ 1 โดยในระดับของ “ผลผลิต” คือการนำไปใช้ในแง่ “วิธีการ” ทำให้เกิดภูมิคุ้มกันเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืน ในระดับ “ผลลัพธ์” คือ การนำไปใช้ในระดับ “วิธีคิด” โดยมีความพอประมาณอันนำไปสู่ความสุขและความสมดุล ส่วน “ผลในที่สุด” คือ การนำไปใช้ในระดับ “วิถีชีวิต” มีความเป็นเหตุผลอันนำไปสู่ความมั่นคง ดังแบบจำลองในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงเชิงระบบ



หมายเหตุ: ที่มา “เศรษฐกิจพอเพียง: พระอัจฉริยภาพและพระกรุณาธิคุณของในหลวง รัชกาลที่ 9” โดย อภิชาติ พันธ์เสน, 2560, มหาวิทยาลัยรังสิต.

ภาพที่ 2 การจำแนกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง



หมายเหตุ. ที่มา “เศรษฐกิจพอเพียง: พระอัจฉริยภาพและพระกรุณาธิคุณของในหลวง รัชกาลที่ 9” โดย อภิชัย พันธเสน, 2560, มหาวิทยาลัยรังสิต.

ในที่นี้ ความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในองค์กรจึงจำแนกได้ 4 ระดับตามลำดับขั้นดังนี้ คือ 1) ระดับ “ไม่เข้าข่าย” หมายถึง องค์กรที่มีความเสี่ยง ไม่มีภูมิคุ้มกัน บุคลากรอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและไม่สามารถสร้างประโยชน์สุขให้แก่ประชาชนได้ 2) ระดับ “เข้าข่าย” หมายถึง การเป็น “องค์กรแห่งความยั่งยืน” คือ มีภูมิคุ้มกัน ไม่มีความเสี่ยงหรือล่อแหลมต่อการทุจริต บริหารจัดการองค์กรด้วยความโปร่งใส นำพาองค์กรให้อยู่รอดได้ท่ามกลางวิกฤต 3) ระดับ “เข้าใจ” หมายถึง การเป็น “องค์กรแห่งความสุข” คือมีภูมิคุ้มกันและมีความพอประมาณ ไม่มีความเสี่ยงหรือล่อแหลมต่อการทุจริต บริหารจัดการองค์กรด้วยความโปร่งใส ทำให้ทุกคนใน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และ 4) ระดับ “เข้าถึง” หมายถึง การเป็น “องค์กรแห่งประโยชน์สุข” คือ มีภูมิคุ้มกัน มีความพอประมาณ และมีเหตุผล ไม่มีความเสี่ยงหรือล่อแหลมต่อการทุจริต บริหารจัดการองค์กรด้วยความโปร่งใส ทำให้ทุกคนในองค์กรทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข สร้างประโยชน์สุขต่อประชาชน

สำหรับการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับการบริหารงานขององค์กรนั้น บทบาทอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย กำหนดให้ อปท. ต้องจัดทำแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาท้องถิ่น 7 ยุทธศาสตร์ คือ 1) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน 2) การพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่ความยั่งยืน 3) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศยั่งยืน 4) การอนุรักษ์ พื้นฟูและสืบสานศิลปวัฒนธรรม 5) การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน 6) การจัดระเบียบและรักษาความสงบเรียบร้อย และ 7) การพัฒนาบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ยุทธศาสตร์ดังกล่าวได้ถูกนำมาพัฒนาเป็นกรอบการวิจัย โดยเพิ่มประเด็นการวางแผนอย่างมีส่วนร่วม

เนื่องจากเป็นสิ่งสำคัญในแง่ของการส่งเสริมประชาธิปไตยและก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน กรอบการบริหารจัดการของ อบท. ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ปรากฏดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 กรอบตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง

เข้าข่าย	เข้าใจ	เข้าถึง
1. การบริหารงานอย่างโปร่งใส มีธรรมาภิบาล และไม่มีการทำผิดกฎหมาย (50 คะแนน)	5. การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งความสุข (50 คะแนน)	9. การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข (30 คะแนน)
2. การวางแผนและจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม (20 คะแนน)	6. งานโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม (20 คะแนน)	10. การจัดการศึกษา สาธารณสุขและการจัดการขยะในระดับที่สูงขึ้น (20 คะแนน)
3. การวางแผนการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น (15 คะแนน)	7. งานส่งเสริมอาชีพเกษตรกรรมและวิสาหกิจชุมชน (15 คะแนน)	11. การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้ดียิ่งขึ้น (20 คะแนน)
4. งานโครงสร้างพื้นฐานด้านกายภาพ (15 คะแนน)	8. งานด้านสังคมและวัฒนธรรม (15 คะแนน)	12. การลดปัญหาสังคมและเพิ่มสวัสดิการสังคม (30 คะแนน)
100 คะแนน	100 คะแนน	100 คะแนน
ผลผลิต	ผลลัพธ์	ผลในที่สุด

หมายเหตุ. ที่มา “กรอบวิจัยกลาง. ใน การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศไทย (น.39-73).” โดย อภิชัย พันธเสน, 2563ก, สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม.

ความมุ่งหวังสำคัญอยู่ที่ว่าถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็น “เครื่องมือ” ในการบริหารงาน บริหารองค์กร บริหารคน และใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาก็จะนำมาซึ่งความยั่งยืน สมดุลและมั่นคงของชุมชนท้องถิ่น

การทบทวนวรรณกรรม (Literature Review)

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและระมัดระวังและมีสำนึกคุณธรรม (สำนักงาน

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544, น.ก) เมื่อประเทศไทยต้องประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ 2540 “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ได้ถูกน้อมนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศในฐานะที่เป็นทั้ง “เป้าหมาย” “เครื่องมือ” และ “กระบวนการ” โดยบรรจุไว้ในแผนพัฒนาฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ควบคู่กับการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางและมุ่งการพัฒนาแบบสมดุลทั้งด้านคน สังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ต่อมาแผนพัฒนา ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้ให้ความสำคัญกับการก้าวเข้าสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” ภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมุ่งให้เกิดการนำทุนทางสังคม เศรษฐกิจและทุนทางทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูลกันเพื่อเป็นรากฐานการพัฒนาที่มั่นคง ส่วนแผนพัฒนา ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555-2559) ได้เน้นการสร้างภูมิคุ้มกันในประเทศให้เข้มแข็งขึ้น เพื่อเตรียมความพร้อมให้คน สังคม และระบบเศรษฐกิจสามารถปรับตัวรองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจด้วยฐานความรู้ เทคโนโลยี นวัตกรรม และความคิดสร้างสรรค์บนพื้นฐานการผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สำหรับแผนพัฒนา ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) เป็นแผนที่อยู่ในช่วงเวลาที่ทำทายมากสำหรับประเทศไทยที่จะต้องปรับตัวขนานใหญ่ จึงได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการพัฒนาต่อเนื่องจากแผนพัฒนา ฉบับที่ 9-11 ทั้งยังเร่งให้เกิดการวิจัยและพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรมที่จะขับเคลื่อนการพัฒนาทุกมิติไปสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559, น.คำนำ)

“ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” กับ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และ “นวัตกรรม” จึงมีความเกี่ยวเนื่องและเชื่อมโยงกัน โดย สุเมธ ตันติเวชกุล (2551, น.5) ได้กล่าวถึงความเชื่อมโยงนี้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่เน้นการปูรากฐานในการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับความเป็นจริงและความเป็นไทย ในระดับบุคคลและครอบครัว คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตอย่างไม่เดือดร้อนสามารถพึ่งตนเองได้ทั้งทางด้านจิตใจ สังคม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีและเศรษฐกิจ ในระดับชุมชนคือการรวมกลุ่มกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถของบุคคลและชุมชน ส่วนในระดับรัฐหรือระดับประเทศ คือการเตรียมความพร้อมและวางรากฐานให้ทุกชุมชนร่วมมือกันพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมให้ก้าวหน้าขึ้นเป็นลำดับอย่างมีภูมิคุ้มกัน โดย ญัฎฐพงศ์ ทองภักดี (2550, น.22) ได้ขยายความเพิ่มเติมว่า เป้าหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่สมดุล เจริญมั่นคงและมีความยั่งยืนในระยะยาว ไม่ผันผวนตามปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ โดยพิจารณาในหลายมิติอย่างเป็นองค์รวมมิใช่เฉพาะเรื่องเศรษฐกิจ มีความครอบคลุมถึงมิติจิตใจซึ่งกำหนดพฤติกรรม มิติสถาบันทางเศรษฐกิจ สังคม ชุมชนและกฎระเบียบที่มีผลต่อสภาพแวดล้อมของความพอเพียง ส่วน ปรียานุช พิบูลสรารุส (2554, น.95-96) อธิบายว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้สร้าง “มุมมองใหม่” ที่ทำให้เกิดวิถีการการพัฒนาที่ยั่งยืน 4 ประการคือ

1) การพัฒนาคนโดยส่งเสริมให้มีคุณธรรมกำกับความรู้ คนที่มีความรู้และคุณธรรมจะสามารถใช้สติปัญญาในทางที่ถูกต้อง 2) การพัฒนาที่มีเป้าหมายเพื่อส่วนรวม มุ่งเน้นประโยชน์ส่วนรวมให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสรรพสิ่งซึ่งเป็นลักษณะของการมองโลกอย่างเป็นองค์รวม 3) การพัฒนาที่สมดุลโดยการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทุนทางสังคม วัฒนธรรม และขนบธรรม ประเพณี ภายใต้การรับรองการเปลี่ยนแปลงมากกว่าการมุ่งที่จะเติบโตในมิติเดียว และ 4) การพัฒนาที่ก้าวหน้าอย่างมั่นคงโดยเริ่มจากการพัฒนาฐานรากของสังคม คือการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจตั้งแต่ระดับครอบครัวไปจนถึงระดับเครือข่ายที่ขยายสู่สังคมทั้งประเทศ กล่าวโดยสรุปก็คือ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบคิดและแนวปฏิบัติเพื่อการพึ่งตนเองของบุคคล ชุมชน สังคมและประเทศ เป้าหมายสำคัญอยู่ที่การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนในทุกมิติ โดยผ่านการบริหารจัดการ การพัฒนาคุณภาพชีวิต การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ซึ่งมี “นวัตกรรม” เป็น “เครื่องมือ”

นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการหรือวิธีการใหม่ๆ ในองค์กร โดยการนำความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ ความสามารถมาพัฒนาและประยุกต์ใช้กับทรัพยากรที่มีอยู่เดิมให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจและเป็นที่ยอมรับของสังคม (West & Farr, 1990, p.3) ดังนั้นเมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานย่อมหมายความว่า แนวทางการทำงานและวิถีปฏิบัติแบบเดิมต้องถูกแทนที่ด้วยวิธีคิดแบบใหม่ วิธีการใหม่ แนวปฏิบัติใหม่หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ เช่น การขับเคลื่อนนวัตกรรมด้านพลังงานขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองตาแต้ม อำเภอปราณบุรี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยการส่งเสริมแบบมีส่วนร่วมให้ชุมชนใช้โซลาร์เซลล์ผลิตไฟฟ้าในครัวเรือนอันนำไปสู่ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อมของสังคม

การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะพัฒนาหรือประยุกต์นวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการ การให้บริการ การพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือการเพิ่มขีดความสามารถให้ชุมชนท้องถิ่นปรับตัวอย่างยั่งยืน สมดุลและมั่นคงอย่างมีประสิทธิภาพนั้น องค์กรจะต้องสร้างบรรยากาศและสภาพแวดล้อมภายในที่เอื้อต่อการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนานวัตกรรม นั้นหมายความว่า สิ่งสำคัญแรกสุด คือการสร้าง “วัฒนธรรมนวัตกรรม” โดยที่ผู้บริหารองค์กรและบุคลากรเปลี่ยน “วิธีคิด” (Mindset) ใหม่เป็นการทำงานที่เปิดกว้าง เปิดเผยและโปร่งใส สร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ สร้างทีมงานที่มีการแบ่งปันข้อมูลความรู้ ยอมรับความผิดพลาดจากการปฏิบัติงาน และสร้างการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Jaskyte & Dressler, 2005, p.24) พร้อม เปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ให้กลไกหรือภาคส่วนอื่น ๆ เช่น ภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคประชาสังคม ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและพัฒนา (นิศาชล ฉัตรทอง, 2561, น.28) รวมทั้งสนับสนุนให้บุคลากรทุกระดับกล้าที่จะคิดนอกกรอบ กล้าทดลองทำสิ่งใหม่ๆ เพื่อสร้างหรือพัฒนานโยบาย มาตรการ ผลิตภัณฑ์ กระบวนการ รูปแบบการให้บริการ ฯลฯ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น อย่างไรก็ตามความสำเร็จของการสร้างสรรค์นวัตกรรมไม่ได้เกิดจากการนำเทคโนโลยี

มาใช้ในองค์กรเท่านั้น แต่เกิดจากความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ของคนในองค์กรที่มีเป้าหมายเดียวกัน เปิดใจรับฟังกัน พร้อมเรียนรู้เพิ่มเติมทักษะใหม่ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ภายในอย่างสม่ำเสมอ “การจัดการความรู้” และ “การทำงานเป็นทีม” ภายในองค์กรจึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ

งานวิจัยหลายชิ้น ระบุตรงกันว่า การที่องค์กรหนึ่งๆ จะ “พลิกโฉม” (Transform) เข้าสู่การเป็นองค์กรที่มี “วัฒนธรรมนวัตกรรม” นั้น องค์ประกอบสำคัญที่มีร่วมกัน คือ การที่บุคลากรในองค์กรมีเป้าหมาย วิสัยทัศน์ร่วมกัน มีความมุ่งมั่น เข้าใจยุทธศาสตร์ขององค์กร ในขณะที่ผู้บริหารจะต้องเป็น “ผู้นำการเปลี่ยนแปลง” ผู้บริหารท้องถิ่นที่มีความมุ่งมั่นมีส่วนสำคัญต่อการผลักดันให้มีการนำนวัตกรรมไปใช้จนสำเร็จและมีส่วนสำคัญต่อการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในองค์กรและในชุมชน (ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์, จำลอง แสนเสนา และอศวิน แก้วพิทักษ์, 2561; นิรนาท แก้วประเสริฐ ระฆังทอง, สมจินตนา คุ่มภัย, จินตนิย์ ฐื้ออ, วรวรราช พรหมมา และชวพงษ์ นัยสุข, 2561; วรณา ประยุกต์วงศ์และคณะ, 2563)

ทั้งนี้จากงานวิจัยของอนุจิตร ชินสาร, กิจฐเขต ไกรวาส และประภาส ปันตบแต่ง (2557, น. 81) ที่ได้ศึกษา เรื่อง “นวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” พบว่า ลักษณะและที่มาของการก่อเกิดนวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน ที่มาของนวัตกรรมขององค์กรขนาดใหญ่มักเป็น แนวตั้งแบบ “บนลงล่าง” ตรงข้ามกับองค์กรขนาดเล็กที่มีลักษณะแบบ “ล่างขึ้นบน” โดยมีกระบวนการก่อเกิดนวัตกรรมการบริหารเหมือนกัน คือ เริ่มจากการประชุมผู้เกี่ยวข้อง การสร้างเครือข่ายกับหน่วยงานภายนอกและการติดตามประเมินผล ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อเกิดนวัตกรรม ได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมองค์กร ความรู้ความสามารถของบุคลากร การมีส่วนร่วมของประชาชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและทุนทางสังคม โดยการศึกษาของ มยุรี ทรัพย์เที่ยงและวาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์ (2559, น.144-145) เรื่อง “การค้นหานวัตกรรมท้องถิ่นในจังหวัดภาคกลางตามภารกิจการกระจายอำนาจของไทย” พบว่า การริเริ่มนวัตกรรมผันแปรไปตามขนาดขององค์กร องค์การบริหารส่วนตำบลริเริ่มนวัตกรรมน้อยกว่าเทศบาลตำบลและองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งเป็นไปได้ว่าส่วนหนึ่งมาจากศักยภาพและทรัพยากรที่เพิ่มขึ้นตามขนาดขององค์กรและอีกส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าปัญหาในเมืองใหญ่หรือพื้นที่รับผิดชอบขนาดใหญ่มีมากกว่าปัญหาในพื้นที่ขนาดเล็ก จึงทำให้เกิดแรงกดดันที่จะต้องสร้างสรรค์นวัตกรรมมากกว่า

สำหรับการขับเคลื่อนนวัตกรรมไปสู่การปฏิบัตินั้น องค์ประกอบสำคัญอยู่ที่การเร่งพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในด้านต่าง ๆ การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชนแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ และการบูรณาการข้อมูลข่าวสารร่วมกับประชาชนและหน่วยงานราชการในพื้นที่นั้นหมายความว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมุ่งพัฒนาทุนมนุษย์ควบคู่กับการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในทุกมิติ ปัจจัยสำคัญก็คือ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับประชาชนหรือการเปิดโอกาสให้

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแบบ “เจ้าภาพ” ไม่ใช่ในฐานะ “แขกรับเชิญ” ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาเรื่อง “นวัตกรรมบริการสาธารณะโดยองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ของ วิทยา จิตนุพงศ์ (2559, น.58) ที่พบว่า “การบริการสาธารณะ” ที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้นต้องเกิดจากความต้องการของประชาชนและความร่วมมือกันอย่างจริงจังของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

นอกจากนี้ ในการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้กับชุมชนท้องถิ่นในภาวะสังคมพลิกผัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งจะต้องรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบ ต่อวิถีชีวิต วิธีการบริโภค วิธีการเรียนรู้ วิธีการผลิต การงานอาชีพ ระบบการสื่อสาร ความสัมพันธ์และกฎระเบียบต่างๆ ทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านเศรษฐกิจและแรงงานซึ่งตลาดแรงงานทั่วโลก กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อรูปแบบการจ้างงาน ตำแหน่งงานและค่านิยมของคนรุ่นใหม่ ประเด็นหลักของเรื่องนี้จึงอยู่ที่ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้เตรียมการอย่างไรเพื่อรองรับการงาน อาชีพและรายได้ในโลกปัจจุบันอันเป็นการกระตุ้นและพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน หนทางหนึ่งที่น่าจะทำได้ ก็คือ การรองรับหรือพัฒนา “วิสาหกิจเพื่อสังคม” (Social enterprise) และหล่อเลี้ยงอาชีพ “ผู้ประกอบการทางสังคม” (Social entrepreneur) ที่เชื่อมโยงกับโมเดลเศรษฐกิจแบบใหม่ ในขณะเดียวกันก็ต้องสนับสนุนให้แรงงานเดิมได้มีโอกาสฝึกฝนพัฒนาความรู้ และทักษะตลอดเวลา (Re-skill) รวมทั้งแสวงหาทักษะใหม่ๆ มาเสริมศักยภาพ (Upskill) อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการรับมือกับเทคโนโลยีที่สร้างความพลิกผันต่อการงานอาชีพและเศรษฐกิจชุมชนนี้นับเป็นหนทางหนึ่งที่สร้างความสุขและประโยชน์สุขแก่บุคคลและชุมชนท้องถิ่น

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษา “การบริหารราชการบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ของ กัลยาณี เสนาสุ และบงกช เจนจรัสสกุล (2561, น.ii) โดยใช้โมเดลการประเมิน 4 มิติ ศึกษากับหน่วยงานของรัฐ 45 แห่งพบว่า ในภาพรวมหน่วยงานส่วนใหญ่ 34 แห่งสามารถสะท้อนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงได้ในระดับ “เข้าใจ” ส่วนที่เหลือสะท้อนได้ในบางมิติ ซึ่งส่วนใหญ่จะขาดในมิติที่ 4 คือประโยชน์แก่องค์กรและสังคม ส่วนการศึกษาระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกภูมิภาคทั่วประเทศ รวม 199 แห่ง พบว่า องค์กรส่วนใหญ่จำนวน 104 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 52.2 สะท้อนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ “เข้าใจ” ส่วนที่สะท้อนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ “เข้าถึง” หรือเป็น “องค์กรแห่งประโยชน์สุข” มีเพียง 20 แห่งทั่วประเทศหรือร้อยละ 10 เท่านั้น โดยอยู่ในภาคเหนือ 5 แห่ง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1 แห่ง ภาคกลาง 2 แห่ง ภาคกลางตะวันตก 5 แห่ง ภาคใต้ 7 แห่ง ส่วนภาคตะวันออก ไม่มีองค์กรใดอยู่ในระดับ “เข้าถึง” (อภิชัย พันธเสน, 2563ข, น.266-267) แต่ถึงกระนั้นองค์กรส่วนใหญ่ก็มีจุดแข็งที่พร้อมจะพัฒนาและยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงให้สูงขึ้นเพื่อสร้างความสุขและประโยชน์สุขได้ ทว่าสิ่งที่น่าสนใจก็คือ การศึกษาของ วรณา ประยุกต์วงศ์ และคณะ (2563, น.245) พบว่า นวัตกรรมเพื่อ

พัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความสัมพันธ์โดยตรงกับคะแนนระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ องค์กรที่มีนวัตกรรมเป็นโครงการที่ชัดเจน ต่อเนื่องและเป็นนวัตกรรมที่เป็นผลผลิตที่มีความยั่งยืน ได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์ คือความสุขของบุคลากรอันเกิดจากความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในนวัตกรรมนั้น ทั้งยังส่งผลให้เกิด “ประโยชน์สุข” แก่ชุมชนอีกต่อหนึ่งด้วย

โดยสรุป จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังไม่สามารถน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กร บริหารบุคลากร บริหารงานการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ในระดับที่สะท้อนการเป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข

ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดต่างๆ รวม 11 จังหวัด กลุ่มตัวอย่าง คือ อบท.ที่ได้ศึกษาในระยะที่หนึ่ง จำนวน 4 แห่งและ อบท.ใหม่ จำนวน 20 แห่งที่ได้จากการเลือกอย่างเฉพาะเจาะจง (Purposive selection) โดยมีเกณฑ์สำคัญดังนี้ 1) การคละประเภท องค์กรให้ครอบคลุมทั้งองค์กรบริหารส่วนตำบล เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร 2) การคละพื้นที่รับผิดชอบที่มีทั้งความเป็นเมืองและชนบท และ 3) ความตั้งใจของคณะผู้บริหารที่จะเข้าร่วมโครงการวิจัย รวมทั้งสิ้น 24 แห่ง จำแนกเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล 15 แห่ง เทศบาลตำบล 7 แห่ง เทศบาลเมืองและเทศบาลนคร ประเภทละ 1 แห่ง ดังรายชื่อตามตารางที่ 1

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลเชิงตัวเลขและข้อมูลเชิงคุณลักษณะโดยวิธีการต่าง ๆ ที่หลากหลาย ตามลักษณะของประเด็นเนื้อหา โดยใช้ “วิธีการสามเส้า” (Triangulation method) ด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย สามเส้าของแหล่งข้อมูลบุคคล คือ การเก็บข้อมูลจากบุคคล 3 กลุ่ม ประกอบด้วย บุคลากรทุกระดับของอบท. แกนนำหรือผู้นำชุมชน และประชาชนผู้รับบริการในพื้นที่ สามเส้าของการตรวจสอบข้อมูล คือ การประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากแหล่งข้อมูลที่ต่างกันหรือจากวิธีการรวบรวมที่แตกต่างกัน ทั้งจากบุคคล เอกสาร หลักฐาน ฯลฯ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงที่ถูกต้องและเชื่อถือได้ และ สามเส้าของนักวิจัย คือ การซักซ้อมวิธีการและกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกันระหว่างนักวิจัย และมีการทดสอบ ตรวจสอบ ตรวจสอบความเห็นร่วมกัน ทั้งในช่วงก่อนการเก็บข้อมูล ระหว่างการเก็บข้อมูลและหลังจากการเก็บข้อมูลเพื่อ “ความเที่ยง” และ “ความตรง”

วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของ อบท. ประกอบด้วย 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) การสนทนากลุ่มเฉพาะประเด็น 3) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม 4) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม 5) การรับฟังอย่างรอบด้าน 6) การสำรวจความคิดเห็นและความพึงพอใจ และ 7) การใช้หลักฐานเชิงประจักษ์ ส่วนวิธีการและ

เครื่องมือที่ใช้ในสังเคราะห์บทเรียน กลไกและกระบวนการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้วิธีการค้นข้อมูลและถอดบทเรียน

ตารางที่ 1 รายชื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ใช้ในการศึกษาวิจัย จำแนกตามจังหวัด

ลำดับ	จังหวัด	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
1	ปทุมธานี	องค์การบริหารส่วนตำบลคลองสาม
2		เทศบาลตำบลหนองเสือ
3	นนทบุรี	องค์การบริหารส่วนตำบลบางตะไนย์
4		เทศบาลตำบลบางสีทอง
5	สมุทรปราการ	องค์การบริหารส่วนตำบลคลองด่าน
6		เทศบาลตำบลบางเสาธง
7	สมุทรสาคร	องค์การบริหารส่วนตำบลสวนส้ม
8		เทศบาลตำบลสวนหลวง
9	สมุทรสงคราม	องค์การบริหารส่วนตำบลนางตะเคียน
10		องค์การบริหารส่วนตำบลบางคนที
11	กาญจนบุรี	องค์การบริหารส่วนตำบลหนองโรง
12		เทศบาลตำบลพระแท่น
13	ราชบุรี	องค์การบริหารส่วนตำบลจอมบึง
14		องค์การบริหารส่วนตำบลชำระ
15	เพชรบุรี	องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านในดง
16		เทศบาลตำบลเขาย้อย
17	ประจวบคีรีขันธ์	เทศบาลเมืองหัวหิน
18		องค์การบริหารส่วนตำบลบางพระเหนือ
19	นครปฐม	เทศบาลตำบลหวาง
20		เทศบาลนครนครปฐม
21		เทศบาลตำบลคลองโยง
22		องค์การบริหารส่วนตำบลวัดแค
23		องค์การบริหารส่วนตำบลวัดละมุด
24		องค์การบริหารส่วนตำบลคลองนกกระทุง

สำหรับเกณฑ์การประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงตามกรอบการวิจัยในภาพที่ 3 นั้น องค์กรที่อยู่ในระดับ “เข้าข่าย” จะต้องได้คะแนนรวมในข้อ 1 2 และ 3 ไม่ต่ำกว่า 70 คะแนน ระดับ “เข้าใจ” มีเงื่อนไขเพิ่มขึ้นว่าต้องได้คะแนนข้อ 5 ไม่ต่ำกว่า 40 คะแนน ส่วนระดับ “เข้าถึง”

มีเงื่อนไขเพิ่มขึ้นอีกว่าต้องได้คะแนนข้อ 9 ไม่ต่ำกว่า 25 คะแนนและต้องได้คะแนนรวมทั้งหมดไม่ต่ำกว่า 270 คะแนน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงตัวเลขใช้วิธีการตรวจนับ แจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณลักษณะ เช่น ความรัก ความสามัคคี ความสุขของบุคลากร การส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกร ฯลฯ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

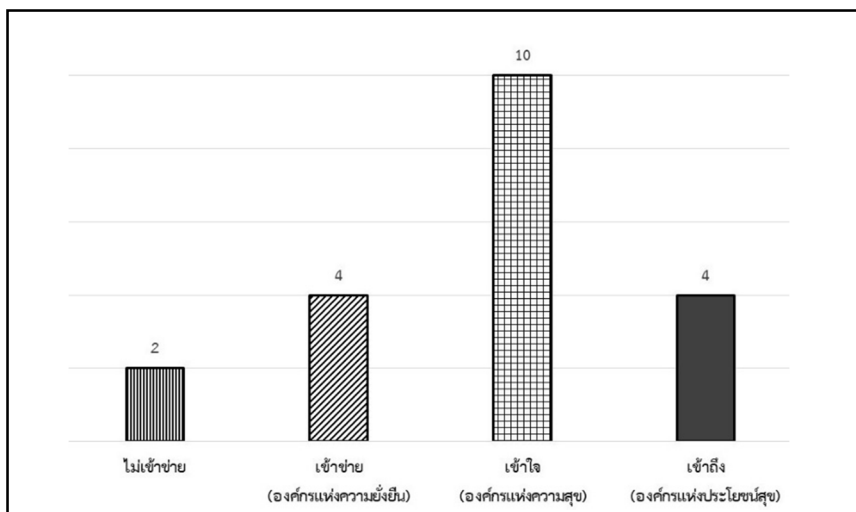
ผลการศึกษา (Results)

จากการศึกษาภูมิหลังและบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรมของชุมชนที่อยู่ในความรับผิดชอบของ อปท.ทั้ง 24 แห่ง พบว่า ส่วนใหญ่ 11 แห่งเป็นชุมชนที่มีความเป็นเมืองในระดับปานกลาง 9 แห่งเป็นชุมชนที่มีความเป็นเมืองในระดับน้อย และ 4 แห่งเป็นชุมชนที่เป็นเมืองในระดับมาก ซึ่งได้แก่ ทน.นครปฐม จ.นครปฐม เป็นศูนย์กลางการค้าและส่วนราชการ ทม.หัวหิน จ.ประจวบคีรีขันธ์เป็นเมืองท่องเที่ยว ทต.บางเสาธง จ.สมุทรปราการ เป็นย่านนิคมอุตสาหกรรม และ อบต.คลองสาม จังหวัดปทุมธานี เป็นย่านที่พักอาศัยที่มีโครงการหมู่บ้านจัดสรรกว่า 30 โครงการในพื้นที่

อปท.ที่มีบุคลากรมากที่สุด 3 อันดับแรก คือ ทน.นครปฐม ทม.หัวหิน และอบต.คลองสาม จากการประเมินประสิทธิภาพของ อปท. (Local performance assessment: LPA) ปี พ.ศ.2562 พบว่า ผ่านการประเมินเกือบทุกแห่งโดยมีสัดส่วนใกล้เคียงกันระหว่างระดับ “ดี” และ “ดีมาก” ส่วนผลการประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (Integrity and transparency assessment: ITA) ปีงบประมาณ พ.ศ.2562 พบว่า ส่วนใหญ่ คือ 19 แห่ง “ไม่ผ่าน” ส่วนที่ “ผ่าน” มีเพียง 5 แห่ง ได้แก่ อบต. คลองสาม อบต.นางตะเคียน ทต.พระแท่น ทต.เขาย้อย และทต.คลองโยง ในส่วนของผู้บริหารองค์กร พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 55 ปี สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท ดำรงตำแหน่งมากกว่า 2 สมัย ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว

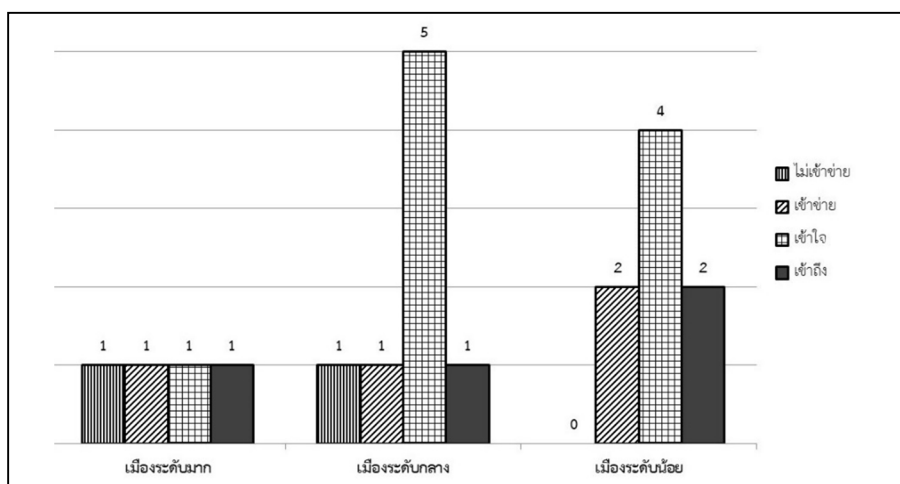
การประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงของ อปท. 20 แห่ง ตามตัวชี้วัดที่ได้มีการปรับปรุงใหม่ พบว่า มี 4 แห่งสะท้อนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ “เข้าถึง” เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข ได้แก่ ทม.หัวหิน ทต.บางสีทอง อบต.บ้านในดงและอบต.บางคนที 10 แห่งอยู่ในระดับ “เข้าใจ” เป็นองค์กรแห่งความสุข 4 แห่งอยู่ในระดับ “เข้าใจ” เป็นองค์กรแห่งความยั่งยืนและ 2 แห่งอยู่ในระดับ “ไม่เข้าใจ” สรุปได้ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 จำนวนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง



หากจำแนกตามพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองหรือชนบท พบว่าองค์กรที่รับผิดชอบพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองระดับมาก จำนวน 4 แห่ง มีทั้งอยู่ในระดับเข้าถึง เข้าใจ เข้าข่ายและไม่เข้าข่าย ส่วนพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองระดับปานกลางและระดับน้อย พบว่ามีทุกระดับเช่นกัน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ “เข้าใจ” สรุปดังภาพที่ 5 อันแสดงให้เห็นว่า ตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถนำไปใช้อย่างจำแนกแยกแยะได้กับ อบท.ทุกประเภท ทั้ง อบต. ทต. ทม.และทน. ทั้งยังใช้ได้กับทุกพื้นที่ที่มีบริบทหรือภูมิสังคมที่แตกต่างกัน ทั้งพื้นที่ที่มีความเป็นเมืองในระดับมาก ปานกลางหรือน้อย

ภาพที่ 5 ระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามระดับความเป็นเมือง



ส่วนการประเมินการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงจากที่เคยศึกษาก่อนหน้านี้จำนวน 4 แห่ง จากปี 2561 - 2562 พบว่า องค์กรที่สามารถยกระดับจาก “เข้าใจ” หรือการเป็น “องค์กรแห่งความสุข” เป็นระดับ “เข้าถึง” หรือ “องค์กรแห่งประโยชน์สุข” โดยผ่านเกณฑ์ทุกข้อ มี 1 แห่ง คือ *อบต.วัดแค* ในขณะที่อีก 3 แห่ง แม้ว่าจะคะแนนจะเพิ่มสูงขึ้นแต่ก็ยังจัดอยู่ในระดับ “เข้าใจ” หรือเป็น “องค์กรแห่งความสุข” ในส่วนของ *อบต.วัดแค* คะแนนที่เพิ่มขึ้นทำให้เกิดการยกระดับได้นั้นมาจากตัวชี้วัดด้านการบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งความสุข โดยส่งเสริมความเป็นอยู่อย่างพอเพียงเป็นที่ประจักษ์ ปรับสภาพแวดล้อมโดยรอบให้เป็นแปลงผักปลอดสารพิษ มีบ่อเลี้ยงปลาและโรงครัวสำหรับเตรียมอาหารซึ่งใช้วัตถุดิบจากแปลง การสร้างสุขจากการรับประทานอาหารกลางวันพร้อมกับการจัดการความรู้ รวมทั้งการวางแผนบริหารการเงินทำให้บุคลากรในองค์กรลดภาระหนี้สินและปลดหนี้ได้ จึงทำให้คะแนนรวมทุกประเด็นอยู่ในระดับ “เข้าถึง”

สำหรับการสังเคราะห์บทเรียนความสำเร็จการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้ตัวชี้วัดทั้ง 12 ประเด็นเป็นเกณฑ์ เพื่อนำไปสู่การจัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงนั้น พบว่า ปัจจัยความสำเร็จอยู่ที่ “ปัจจัยนำเข้า” และ “กระบวนการ” ที่ทำให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีความเป็นนามธรรมสูงเป็นเรื่องที่ปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและวัดผลได้ โดย “นวัตกรรม” ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งปัจจัยนำเข้าและ/หรือกระบวนการมีบทบาทในการนำไปสู่ “ทางออกใหม่” ซึ่งวิธีคิด วิธีการหรือกระบวนการแบบเดิม ๆ ใช้ไม่ได้ผลหรือไม่ตรงกับปัญหาของพื้นที่ท่ามกลางบริบทการเปลี่ยนแปลงที่พลิกผันในปัจจุบัน

ตัวอย่างผลการศึกษานำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ได้แก่ *ทม.หัวหิน* นำแนวคิดเรื่อง “เมืองของพ่อ” และ “ความสุข” มาเป็นแก่นแกนในการเปลี่ยน “วิธีคิด” ของบุคลากรภายในองค์กร แก่นนำภาคเอกชน ภาคประชาสังคม รวมทั้งกลุ่มเด็กและเยาวชน และใช้ “วัฒนธรรม” ในความหมายที่เป็นวิถีการดำเนินชีวิต หลักศาสนาและเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตภายใต้การหนุนเสริมของเทศบาล อันก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการบริหารจัดการและเรื่องราวดี ๆ มากมาย เช่น ชมรม Strong ด้านทุจริต ซึ่งเป็นองค์กรอิสระภาคประชาชนที่เข้มแข็ง ชุมชนนางรำไร้ง (ขยะ) ชุมชนศิลาเอกกับการเปลี่ยนพื้นที่ขยะให้เป็นพื้นที่เกษตรอินทรีย์ โรงเรียนบ่อฝ้าย โรงเรียนต้นแบบและศูนย์เรียนรู้การจัดการขยะ สภาเด็กและเยาวชนที่มีบทบาทในการสร้างสรรค์สุขภาวะของชุมชน โดยใช้งบประมาณจากกองทุนสุขภาพตำบล กลุ่มแม่บ้านกับการพัฒนาเตียงจากหลอดน้ำพลาสติกเพื่อป้องกันแผลกดทับสำหรับผู้ป่วยเปลี่ยนขยะให้เป็นทุน เพิ่มรายได้ให้ชุมชนและลดรายจ่ายให้ผู้ป่วย และกลายเป็น “ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจหมุนเวียน” เพื่อแก้ปัญหาขยะล้นเมืองที่มีจำนวน 160-180 ตัน/วัน

ทต.พระแท่น นำเทคโนโลยีคิวอาร์โค้ดมาให้บริการชำระค่าน้ำประปาเพื่อลดโอกาสการทุจริต ส่วน *อบต.บางตะไนย์* และ *ทต.บางเสาธง* นำกิจกรรมทางกายและกิจกรรมจิตอาสามาใช้เป็น

เครื่องมือสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม *อบต.สวนส้ม* นำแนวคิดการสื่อสารแนวราบมาใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างกระบวนการจัดการความรู้ในองค์กร และ *อบต.ข้าวแระ* นำแนวคิดเกษตรปลอดภัยมาเป็นต้นแบบหรือแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน

ส่วนการนำนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาชุมชนด้านต่าง ๆ ในระดับที่สูงขึ้น ได้แก่ *ทต.พระแท่น* กับนวัตกรรมการจัดการขยะอินทรีย์ “เกษตรอินทรีย์วิถีพระแท่น” เกิดแปลง keyhole ที่ใช้กำจัดขยะสดเพื่อให้เป็นปุ๋ยสำหรับผัก ๓ จุดเดียวกัน โดยไม่มีกลิ่นหรือแมลงรบกวน ทั้งได้ “ผักปลอดสารพิษ” เป็น “อาหารปลอดภัย” สำหรับการบริโภค ภายใต้การสนับสนุนของมหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐมและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ภายหลังได้ขยายผลเป็น “ต้นแบบ” ให้กับองค์กรอื่น ๆ ในเครือข่าย *อปท.* ที่ร่วมในโครงการวิจัยอีกด้วย ได้แก่ *อบต.วัดแค* *อบต.หนองโรง* และ *ทต.เขาย้อย* เป็นต้น ส่วนในชุมชนเองก็จัดให้มี “ตลาดนัด Keyhole” เพื่อเป็นตลาดการเรียนรู้ระหว่างผู้ผลิตและเป็นแหล่งนัดพบระหว่างผู้ผลิตกับผู้บริโภค

อบต.บ้านในดง กับนวัตกรรมการจัดการระบบข้อมูลชุมชนทุกระบบ ทั้งเรื่องสุขภาพ เกษตรกรรม อาหาร เศรษฐกิจชุมชน โดยการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปปรับใช้ในทุกกระบวน โดยการสนับสนุนของ *อบต.* และหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ทำให้เกิดการจัดการขยะแบบ Zero waste เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งศึกษาดูงานในเรื่องการทำปุ๋ยไส้เดือน การคัดแยกขยะต้นทาง การทำไบโอแก๊สครบวงจร ฯลฯ สำหรับการประยุกต์ประเพณีการทอดผ้าป่ามาใช้กับขยะ มี *อปท.* หลายแห่งได้นำไปใช้โดยนำรายได้มาจุนเจือดูแลผู้เปราะบาง เช่น *อบต.บางคนที* *อบต.ข้าวแระ* และ *ทต.หนองเสือ* เป็นต้น

อบต.หนองโรง กับนวัตกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์สัตว์ประเภทแะและอึ่ง ป่าชุมชน การอนุรักษ์พันธุ์พืช ข้าวหอมมะลิ 105 ข้าวหอมมะลินิตินทราย เป็นนวัตกรรมการต่อยอดพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับพื้นที่โดยการทดลองปลูก พัฒนาสายพันธุ์เองโดยมีเครือข่ายนักวิชาการจากภายนอกมาช่วยเป็นที่ปรึกษาอันทำให้เกิดความมั่นคงด้านอาหาร ทั้ง ๆ ที่แต่เดิมเป็นพื้นที่แห้งแล้ง

ทต.บางสีทอง กับนวัตกรรมการพัฒนาอาสาสมัครเพื่อผู้เปราะบางโดยผ่านศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการและผู้สูงอายุวัดรวกและศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการและผู้สูงอายุวัดโคกอน มีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มาร่วมสนับสนุนด้านวิชาการ และนำนวัตกรรมแนวคิดเรื่อง “ธนาคารเวลา” มาใช้เป็นเครื่องมือการดำเนินงาน ทำให้ผู้เปราะบางได้รับการดูแลจากอาสาสมัครเป็นอย่างดี ทั้งยังได้มีการพัฒนา “ผ้าอ้อมซักได้” เพื่อลดรายจ่ายให้กับครอบครัวผู้ป่วย และลดปัญหาขยะติดเชื้อที่ยากแก่การย่อยสลาย

อบต.นางตะเคียน และ *อบต.บางคนที* กับนวัตกรรมจัดการปัญหาคนพิการว่างงาน โดยการทำงานร่วมกันระหว่าง *อบต.* กับมูลนิธินวัตกรรมทางสังคม และผู้ประกอบการบริษัทและโรงงาน

ขนาดใหญ่ในพื้นที่ มีการจ้างงานคนพิการอย่างเหมาะสมกับศักยภาพให้มีรายได้เดือนละ 9,000 บาท โดย อบต.จะเป็นผู้ประสานงานกับคนพิการในพื้นที่ ส่วนมูลนิธิจะติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นผลให้คนพิการได้รับการจ้างงานประมาณ 10 คน มีรายได้และมีความภาคภูมิใจในตนเอง

ทต.หนองเสือ อบต.จอมบึง ทม.หัวหิน กับนวัตกรรมเพื่อผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่ทำเป็นโรงเรียนผู้สูงอายุที่มีชื่อเรียกแตกต่างกัน บางแห่ง เช่น อบต.จอมบึง มีหลักสูตรที่เป็นลายลักษณ์อักษร ด้วยความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เนื้อหาของหลักสูตรโดยภาพรวมเป็นเรื่องการพัฒนาศักยภาพ การดูแลสุขภาพ กิจกรรมทางกายตามความสนใจ การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน ฯลฯ

ทต.หวาง กับนวัตกรรมการบริหารจัดการรถฉุกเฉินแบบ 24 ชั่วโมง สามารถให้บริการผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยลดอัตราการพิการและเสียชีวิตให้กับประชาชนในพื้นที่บริการและพื้นที่ใกล้เคียง ส่วน อบต.บางพระเหนือ และอบต.บางคนที มีนวัตกรรมการส่งต่ออุดมการณ์จากรุ่นสู่รุ่น โดยการทำงานร่วมกับสภาเด็กและเยาวชน พร้อมทั้งสร้างเสริมศักยภาพ ปัจจุบันเยาวชนคนหนึ่งได้บรรจุเข้ามาเป็นพนักงานของ อบต.บางคนที ในตำแหน่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงิน และอีกคนหนึ่งเป็นประธานสภาเด็กและเยาวชนจังหวัดระนอง ในขณะที่ อบท.ส่วนใหญ่ไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผนการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเป็นประเด็นตัวชี้วัดหนึ่ง

นวัตกรรมดังกล่าวข้างต้นมีทั้งการนำมาใช้กับการบริหารจัดการองค์กรโดยตรงและใช้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชนโดยมีรูปแบบการก่อกำเนิดที่หลากหลาย บางอย่างเป็นนโยบายของผู้บริหาร เช่น การสร้างเมืองแห่งความสุข บางเรื่องเกิดจากการพัฒนาของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เช่น การใช้คิวอาร์โค้ดในการชำระค่าน้ำประปา และบางเรื่องเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เช่น การจัดการปัญหาคนพิการว่างงาน การให้บริการรถฉุกเฉิน การพัฒนาอาสาสมัครเพื่อผู้เปราะบาง เป็นต้น ซึ่งต้องอาศัยการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมทั้งแนวดิ่งจากผู้บริหารถึงบุคลากร หรือจากบุคลากรถึงผู้บริหาร แนวระนาบระหว่างบุคลากรด้วยกันเองและแนวไขว้ระหว่างบุคลากรกับบุคลากรหรือบุคลากรกับผู้บริหารที่อยู่กันคนละกองหรือคนละสำนัก

อย่างไรก็ตาม จำเป็นต้องกล่าวด้วยว่า แม้ อบท.หลายแห่งสามารถสร้างสรค์นวัตกรรมแบบมีส่วนร่วมเพื่อแก้ปัญหาตามบริบทของพื้นที่ได้ แต่อาจได้รับผลการประเมินในระดับ “เข้าข่าย” หรือ “เข้าใจ” เท่านั้น นั่นเป็นเพราะว่าไม่ผ่านเงื่อนไขบางประการที่กำหนดไว้ตามเกณฑ์การชี้วัด เช่น ถ้าจะอยู่ในระดับ “เข้าข่าย” เป็นองค์กรแห่งความยั่งยืน นอกจากจะได้คะแนนรวมสูงตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้ว จะต้องได้รับคะแนนเฉพาะประเด็น “การบริหารงานอย่างโปร่งใส มีธรรมาภิบาล” “การวางแผนและจัดทำแผนแบบมีส่วนร่วม” และ “การวางแผนการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น” รวมกันไม่ต่ำกว่า 70 คะแนนจากคะแนนเต็ม 85 คะแนน ซึ่ง อบต.คลองด่านและทต.บางเสาธง ได้คะแนนน้อยมากใน

ประเด็น “การวางแผนการทำงานเพื่อส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น” ทำให้คะแนนรวมของเงื่อนไขไม่ถึงเกณฑ์ที่กำหนด จึงตกอยู่ในระดับ “ไม่เข้าข่าย”

ถ้าจะอยู่ในระดับ “เข้าใจ” เป็นองค์กรแห่งความสุขได้ นอกจากจะต้องได้คะแนนรวมสูงตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้วจะต้องได้รับคะแนนเฉพาะประเด็น “การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งความสุข” ไม่ต่ำกว่า 40 คะแนนจากคะแนนเต็ม 50 คะแนน อปท.บางแห่ง แม้คะแนนรวมจะจัดอยู่ในระดับ “เข้าใจ” แต่ถ้าบุคลากรอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ทำงานแทนกันไม่ได้ ไม่มีการจัดการความรู้ ก็จะตกอยู่ในระดับ “เข้าข่าย” เท่านั้น สำหรับการที่จะอยู่ในระดับ “เข้าถึง” เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุขได้นั้น นอกจากคะแนนรวมจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้ว จะต้องได้รับคะแนนเฉพาะประเด็น “การบริหารงานภายในให้เป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุข” ไม่ต่ำกว่า 25 คะแนนจากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ดังนั้น อปท.บางแห่ง แม้คะแนนรวมจะจัดอยู่ในระดับ “เข้าถึง” แต่ถ้าไม่สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายด้านเงินเดือนและค่าจ้างเพื่อนำเงินไปใช้พัฒนาในเรื่องอื่น ๆ ได้ ก็จะตกอยู่ในระดับ “เข้าใจ” เท่านั้น ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นว่าแม้ อปท.จะมีความสามารถในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อตอบสนองต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน การสร้างกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาแบบมีส่วนร่วม หรือการบริหารจัดการอย่างโปร่งใส แต่ถ้าไม่ได้ตระหนักถึงประเด็นตัวชี้วัดที่เป็นเงื่อนไขหรือกรณีประตูดังกล่าว ก็เท่ากับว่าการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยังมีขีดจำกัด ไม่สามารถสร้างความสุขและประโยชน์สุขได้อย่างเต็มที่

ส่วนการวิเคราะห์บทเรียนความสำเร็จเกี่ยวกับกลไกและกระบวนการ พบว่า ตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงนี้สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำหรับการบริหารจัดการของ อปท.ได้จริง และสามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลโดยการนำมาปรับปรุงการให้บริการที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ดังที่ ปลัดเทศบาลตำบลแห่งหนึ่ง กล่าวว่า

... โดยส่วนตัว เมื่อได้ศึกษาและทบทวนตัวชี้วัดทั้งหมดนี้แล้ว คิดว่าถ้าพวกเราทำได้ตามนี้ ประเทศชาติและผู้คนจะมีความสุขมาก การได้มีส่วนร่วมกับงานวิจัยโครงการนี้บอกได้เลยว่า นักวิจัยช่วยเราได้มาก ทำให้มองเห็นจุดอ่อนจุดแข็ง ซึ่งฉันก็ได้นำไปสะท้อนต่อผู้รับผิดชอบที่เกี่ยวข้อง

ส่วน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งหนึ่ง กล่าวว่าได้นำผลจากการประเมินนี้มาปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพเพื่อคนเปราะบางในพื้นที่ ในขณะที่ นายกเทศมนตรีตำบลอีกแห่งหนึ่ง ได้กล่าวว่านำมาใช้ในการปรับปรุงเว็บไซต์เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการบริหารงานอย่างโปร่งใสมากขึ้น เป็นต้น

สำหรับกลไกและกระบวนการสำคัญในการยกระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 1) การที่ อปท.มีภาคีเครือข่ายกว้างขวางทั้งมีศักยภาพในการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ เพราะสิ่งนี้เป็น “ทุนทางสังคม” ที่ต่อยอดไปสู่การขับเคลื่อนชุมชน 2) การทำงานอย่าง

เชื่อมโยงในลักษณะ “ชุมชนบูรณาการ” บนฐานข้อมูล ความรู้ การเรียนรู้และการจัดการความรู้ เพื่อสร้างสรรค์นวัตกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ และ 3) คุณลักษณะของผู้บริหารท้องถิ่นที่ต้องมีความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ สามารถตัดสินใจได้อย่างเด็ดขาด มีการบริหารจัดการที่ดี และการเป็นผู้มีคุณธรรมโดยเฉพาะเรื่อง “ความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ” และ 4) การมีบุคลากรหรือข้าราชการประจำที่มีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงนี้เข้ากับการบริหารจัดการองค์กร และเป็นผู้ที่ทำหน้าที่สานสายใยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำชาวบ้าน ผู้นำชุมชนกับท้องถิ่นอันเป็นรากฐานของกระบวนการมีส่วนร่วมที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแบบ “ญาติสนิท” หรือ “เจ้าภาพร่วม” ไม่ใช่ในฐานะ “แขกรับเชิญ”

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ (Discussion and Recommendation)

การวิเคราะห์เชิงระบบดังกล่าวครอบคลุมการวิจัย ทำให้พบว่าปัจจัยความสำเร็จอยู่ที่ “ปัจจัยนำเข้า” และ “กระบวนการ” อันทำให้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมีความเป็นนามธรรมสูงเป็นเรื่องที่ปฏิบัติและวัดผลได้อย่างเป็นรูปธรรม ในที่นี้จึงสอดคล้องกับโมเดลพื้นฐานของกระบวนการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ Bergsteiner และ Dharmapiya (2016) เสนอว่า “คุณธรรม” ต้องมาก่อน “ความรู้” ส่วนความพอประมาณ การมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกัน เป็น “ปัญญา” ที่เกิดตามมาหลังจากความรู้ และทั้งหมดนี้จะต้องเชื่อมโยงด้วย “การกระทำ” เพื่อนำไปสู่ผลของการกระทำนั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นผลระยะสั้น ระยะกลางหรือระยะยาวแล้วแต่กรณี

ตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงที่นำมาใช้กับ อปท.หลากหลายประเภท ทั้งมีภูมิสังคมและบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกันนี้ ชี้ชัดได้ว่าสามารถจำแนกศักยภาพในการบริหารจัดการองค์กรและชุมชนท้องถิ่นบนฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ อันหมายความว่า อปท. จะต้อง “รู้ถนัด” วิธีการแบบเดิมที่เคยใช้ วิธีคิดแบบเก่าที่เคยคิด และวิถีชีวิตแบบที่คุ้นเคย แล้วปรับเปลี่ยนหรือพลิกโฉมใหม่ การสร้าง “วัฒนธรรมนวัตกรรม” ในองค์กรจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก สอดคล้องกับการศึกษาของ จิตติมา พูลเพชร, วิโรจน์ เจษฎาลักษณ์และจันทนา แสนสุข (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมในองค์กร: ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลลัพธ์” พบว่า การสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมเป็นสิ่งสำคัญที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจทั้งในเรื่องกระบวนการผลิต รูปแบบผลิตภัณฑ์และบริการ ดังนั้นองค์กรควรหล่อหลอมให้เรื่องการพัฒนาวัฒนธรรมเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมองค์กร โดยองค์กรที่สามารถสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมได้นั้นต้องขับเคลื่อนโดยผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์และบุคลากรในองค์กรที่มีศักยภาพภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย ดังจะเห็นได้ว่า อปท.ที่สะท้อนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในระดับ “เข้าถึง” หรือเป็นองค์กรแห่งประโยชน์สุขนั้น ล้วนแล้วแต่มีองค์ประกอบดังกล่าวครบถ้วน กล่าวคือ เป็นองค์กรที่เปิดกว้าง เปิดเผยและโปร่งใส ให้โอกาสบุคคลภายนอกเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ให้กลไกหรือภาคส่วนอื่น ๆ เช่น ภาคเอกชน ภาค

ประชาชน ภาคประชาสังคม ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินงาน ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามประเมินผล เพราะการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับการศึกษาของวิทยา จิตนุพงศ์ (2559) ที่พบว่า นวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนนั้นต้องเกิดมาจากความต้องการของประชาชนและความร่วมมือกันอย่างจริงจังของประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

อย่างไรก็ดี จากการศึกษาการก่อเกิดนวัตกรรมที่พบว่า นวัตกรรมมีที่มาหลายลักษณะทั้งแบบแนวดิ่งจากบนลงล่าง ล่างขึ้นบนและแบบแนวนราบโดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับขนาดและประเภทของอปท. นั้น อาจไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของอนุกิตติร ชินสาร, กิจฐเขต ไกรวาส และประภาส ปันตบแต่ง (2557) ที่ได้ศึกษานวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและพบว่า นวัตกรรมของอปท. ขนาดใหญ่มักมีที่มาแบบ “บนลงล่าง” ตรงข้ามกับ อปท. ขนาดเล็กที่มีลักษณะแบบ “ล่างขึ้นบน” เหตุที่ไม่สอดคล้องนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยสำคัญคือการสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมในองค์กร เพราะถ้าพัฒนาวัฒนธรรมนวัตกรรมขึ้นในองค์กรได้ การสื่อสารเพื่อพัฒนานวัตกรรมก็อาจเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ หลายลักษณะทั้งแนวดิ่ง แนวนราบและแนวไขว้

นอกจากนี้ในเรื่องคุณลักษณะของผู้บริหารท้องถิ่น การมีเครือข่ายและการบริหารเครือข่ายนับเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งนั้น สอดคล้องกับงานของชัยยนต์ ประดิษฐ์ศิลป์, จำลอง แสนเสนา และอศวิน แก้วพิทักษ์ (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การเมืองและการจัดการปกครองท้องถิ่นตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา” ซึ่งพบว่าปัจจัยความสำเร็จในการยกระดับและขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชาจากการที่ผู้นำทางการเมืองมีความซื่อสัตย์ สุจริต และจริงใจ และมีทุนทางสังคมที่สามารถนำมาใช้ในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยแบบสมานฉันท์ของชุมชน รวมถึงการมีเครือข่ายในชุมชนที่ยึดโยงไปสู่การเสวนา อันนำไปสู่การสร้างกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของนิรนาท แก้วประเสริฐ รัชังทอง, สมจินตนา คุ่มภัย, จินตนิย์ รุ้ชื่อ, วชรวรรษ พรหมมา และชวพงษ์ นัยสุข (2561) ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้: กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรายรอบมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์” ซึ่งพบว่านอกจากปัจจัยด้านผู้นำแล้ว การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่ง ตรงกับผลการศึกษาที่พบว่าต้องมีการบริหารจัดการที่ดีโดยทุกองค์กรต้องมี “ผู้ประสานงาน” ที่สามารถเชื่อมโยงกับชุมชนได้ ส่วนภาพลักษณ์ของผู้นำในด้านคุณธรรมนั้น “ความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ” ในฐานะที่เป็นผู้บริหารอันทำให้ชุมชนเกิดความเชื่อมั่นว่าเรื่องราวร้องทุกข์ต่าง ๆ ของตนจะได้รับการบำบัดเยียวยา ก็สอดคล้องกับงานวิจัยดังกล่าวข้างต้นที่พบว่า “ผู้นำท้องถิ่น” จะต้องมียุทธลักษณะ “ใจถึง ฟังได้”

ส่วนข้อค้นพบที่ว่า ภาวะผู้นำและการก่อเกิดนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสอดคล้องกับงานวิจัยของวรรณา ประยุกต์วงศ์และคณะ (2563) ซึ่งพบว่า ปัจจัยความสำเร็จอยู่ที่ภาวะผู้นำของผู้บริหารท้องถิ่นที่จะต้องริเริ่มโครงการใหม่ๆ มีความเป็นผู้ประกอบการที่เริ่มต้นจากสิ่งเล็ก ๆ แล้วพัฒนาต่อยอด สามารถสร้างการเรียนรู้ให้กับบุคลากรในองค์กร ข้าราชการประจำ ผู้นำท้องที่ ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ ขณะเดียวกันก็สอดคล้องกับงานวิจัยของอนจิตร ชินสาร, กิจฐเขต ไกรवास และประภาส ปันตบแต่ง (2557) ในข้อที่ว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อเกิดนวัตกรรม คือการมีผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เข้มแข็ง มีวิสัยทัศน์ มีวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเปิดกว้างทางความคิด ความรู้ความสามารถของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน การมีส่วนร่วมของประชาชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกและทุนทางสังคม และสอดคล้องกับภาวะผู้นำแบบเศรษฐกิจพอเพียง (Kantabutra, 2016) ที่จะต้องมีลักษณะสำคัญ ๆ ได้แก่ การเอาใจใส่ดูแลพนักงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม การมีความห่วงใยต่อสังคมอนาคต การแบ่งปัน การสนับสนุนการสร้างสรรค์นวัตกรรมทั่วทั้งองค์กรทั้งนวัตกรรมแบบค่อยเป็นค่อยไปและนวัตกรรมแบบก้าวกระโดด การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เป็นต้น

ในส่วนข้อเสนอแนะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้าร่วมโครงการต่างเห็นประโยชน์จากการนำตัวชี้วัดนี้ไปใช้เป็นเข็มทิศและเครื่องมือในการพัฒนาองค์กรเพื่อความสุขของบุคลากรและเพื่อประโยชน์สุขหรือคุณภาพชีวิตของประชาชน และคิดว่าจะมีประโยชน์มากยิ่งขึ้นถ้ามีการหลอมรวมและบูรณาการตัวชี้วัดระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับแบบประเมินประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (LPA) ทั้งนี้จะช่วยลดภาระงานของ อปท.มากขึ้น ถ้าการเก็บรวบรวมข้อมูลจะเน้นหลักฐานเชิงประจักษ์ทั้งด้านผลผลิต ผลลัพธ์และผลในที่สุด แบบเดียวกับการประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อจำกัดและงานวิจัยในอนาคต (Limitation and Future Research)

ข้อจำกัดของการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง โดยใช้เรื่องความสมัครใจในการเข้าร่วมของผู้บริหารท้องถิ่นเป็นเกณฑ์ข้อหนึ่งด้วย จึงได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีในการให้ความร่วมมือในการรวบรวมข้อมูล สำหรับผลการประเมินแม้ว่าจะมีการกระจายการสะท้อนภาพความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงในทุกระดับตั้งแต่ ไม่เข้าข่าย เข้าข่าย เข้าใจและเข้าถึง แต่ส่วนใหญ่โดยภาพรวมนับว่าดีและเป็นองค์กรที่มีศักยภาพในการพัฒนาตนเองต่อไป

ส่วนงานวิจัยในอนาคต ควรเป็นการวิจัยและพัฒนาเครือข่ายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็งในการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการบริหารจัดการ และเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในเรื่องการพัฒนานวัตกรรมนวัตกรรมในองค์กร

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgment)

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ที่สนับสนุนงบประมาณการวิจัย พร้อมกันนี้ขอกราบขอบพระคุณ ศ.ดร.อภิชัย พันธเสน ที่กรุณาให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ ขอขอบคุณคณะผู้ช่วยวิจัย ประกอบด้วย ผศ.ดร.สุภาวดี ขุนทองจันทร์, ดร.น้ำผึ้ง มีศิลป์, ดร.เบญจพร ดีขุนทด, ดร.อภิสรรา อนงคณตระกุล, ดร.เริงวิษญ์ นิลโคตร, อ.อาลี มูฮำหมัด, คุณสุวรรณา กลั่นแสง, ดร.มัสลิน บัวบาน, อ.พรศักดิ์ อุปการดี และดร.ขวัญชัย เกิดบางนอน

เอกสารอ้างอิง (References)

- กัลยาณี เสนาสุ และบงกช เจนจรัสสกุล. (2561). *การบริหารราชการบนพื้นฐานหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*. รายงานการวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- เกศินี ประทุมสุวรรณ, กมลทิพย์ คงประเสริฐอมร และพีรพัฒน์ พันศิริ. (2562). การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่การขับเคลื่อนประเทศไทย 4.0 โดยกลไกประชารัฐ: กรณีศึกษาชุมชนท้องถิ่นจังหวัดนครปฐม. *วารสารวิชาการแสงอีสาน*, 16(2), 423-437.
- ชัยยนต์ ประดิษฐศิลป์, จำลอง แสนเสนาะ และอัศวิน แก้วพิทักษ์. (2561). *การเมืองและการจัดการปกครองท้องถิ่นตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและศาสตร์พระราชา*. รายงานการวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ฐิติมา พูลเพชร, วิโรจน์ เจริญลักษณ์ และจันทนา แสนสุข. (2561). การสร้างวัฒนธรรมนวัตกรรมในองค์กร: ปัจจัยเชิงสาเหตุและผลลัพธ์. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์*, 11(2), 127-141.
- ณัฐพงศ์ ทองภักดี. (2550). ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ความเป็นมาและความหมาย. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*, 47(1), 1-25.
- นิชาชล ฉัตรทอง. (2561). บริบทภาครัฐไทยกับการก้าวเข้าสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม. *วารสารสารสนเทศ*, 17(1), 25-35.
- นรินาถ แก้วประเสริฐ ระฆังทอง, สมจินตนา คุ่มภัย, จินตนิย์ รุ่งชื่อ, วชรวรรัช พรหมมา และชวพงษ์ นัยสุข. (2561). *การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้: กรณีศึกษาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรายรอบมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*. รายงานการวิจัยเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.

- ประเวศ วะสี. (2562). ปาฐกถาพิเศษในพิธีเปิดงาน มหกรรมชุมชนสุขภาวะ ครั้งที่ 1. เมื่อวันที่ 7 มกราคม 2562 ณ ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติฯ อาคารรัฐประศาสนภักดี ถนนแจ้งวัฒนะ กรุงเทพฯ.
- ปริยานุช พิบูลสรารุช. (2554). วิกฤต 2540 กับความเป็นมาของเศรษฐกิจพอเพียง. ใน ธรรมนูญองค์ (บรรณาธิการ), *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมไทย* (น.67-102). กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษาเศรษฐกิจพอเพียง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- มยุรี ทรัพย์เที่ยง และวาสิตา เกิดผล ประสพศักดิ์. (2559). การค้นหาวัฒนธรรมท้องถิ่นในจังหวัดภาคกลางตามภารกิจกระจายอำนาจของไทย. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(1), 137-148.
- วรรณา ประยุกต์วงศ์, ศศิธร มาร์ตัน, ลัดดาวัลย์ โพธิ์จิตร, บัณฑิต กองทรัพย์, สุริยะ หาญพิชัย, จรรยา กลัดล้อม, จันทร์ฉาย จันทร์ลา และชุตติกาญจน์ เศรษฐโสภณพงศ์. (2563). การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคกลาง. ใน *การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศไทย* (น.219-250). กรุงเทพฯ: สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม.
- วิทยา จิตนุพงศ์. (2559). นวัตกรรมบริการสาธารณะโดยองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอตอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารนวัตกรรมการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน*, 4(1), 55-61.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2544). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 พ.ศ.2544-2549*. สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2563, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=3784
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 พ.ศ.2560-2564*. สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2563, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2551). เศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 19(3), 1-6.
- อนุจิตร ชินสาร, กิจฐเขต ไกรवास และประภาส ปันตบแต่ง. (2557). นวัตกรรมการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารราชพฤกษ์*, 12(3), 80-90.
- อภิชัย พันธเสน. (2560). *เศรษฐกิจพอเพียง: พระอัจฉริยภาพและพระกรุณาธิคุณของในหลวง รัชกาลที่ 9*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- อภิชัย พันธเสน. (2563ก). กรอบวิจัยกลาง. ใน *การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศไทย* (น.39-73). กรุงเทพฯ: สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม.

- อภิชัย พันธเสน. (2563ข). ผลการประเมินระดับความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและข้อเสนอแนะ. ใน *การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศไทย* (น.265-272). กรุงเทพฯ: สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม.
- Bergsteiner, H., & Dharmapiya, P. (2016). The sufficiency economy philosophy process. In G.C. Avery & H. Bergsteiner (Eds.), *Sufficiency thinking: Thailand's gift to an unsustainable world* (pp.32-52). Sydney: Allen & Unwin.
- Jaskyte, K., & Dressler, W.W. (2005). Organizational culture and innovation in nonprofit human service organizations. *Administration in Social Work*, 29(2), 23-41.
- Kantabutra, S. (2016). From philosophy to business practice. In G.C. Avery & H. Bergsteiner (Eds.), *Sufficiency thinking: Thailand's gift to an unsustainable world* (pp.216-232). Sydney: Allen & Unwin.
- West, M.A., & Farr, J.L. (1990). Innovation at work. In M.A. West & J.L. Farr (Eds.), *Innovation and creativity at work: Psychological and organizational strategies* (pp.3-13). Chichester: John Wiley & Sons.
- World Bank. (2019). *Taking the Pulse of Poverty and Inequality in Thailand*. Retrieved 25 March 2020, from <http://pubdocs.worldbank.org/en/149501583303319716/pdf/WB-Poverty-Report-Thailand-2020-Low-res.pdf>

แปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ (Translated Thai References)

- Senasu, K., & Janejaras-sakul, B. (2018). *Kan borihan ratchakan bon phunthan lak pratyakong setthakit phophiang* [Public Administration based on the Sufficiency Economy Philosophy]. Research report submitted to Thailand Science Research and Innovation (TSRI).
- Pratumsuwan, K., Kongprasertarmorn, K., & Phansiri, P. (2019). *Kan prayuk chai pratyakong setthakit phophiang khong ongkon pokkhong suan thongthin su kan khaphkluan prathet Thai duai konkai pracha rat: Korani sukka chumchon thongthin changwat Nakhon Pathom* [Application of the sufficiency economy philosophy (SEP) of local administrative organization (LAO) to “Thailand 4.0” through the “Pracha Rath” strategy: A case study of LAOs in Nakhon Pathom province]. *Saeng Isan Academic Journal*, 16(2), 423-437.

- PraditSil, C., Saensanoh, C., & Kaewpitak, U. (2018). *Kanmuang lae kanchatkan pokkhrong thongthin tam naeo praty khong setthakit phophiang lae sat phraracha* [Politics and local government management according to the sufficiency economy philosophy and king science]. Research report submitted to Thailand Science Research and Innovation (TSRI).
- Pulpetch, T., Jadesadalug, V., & Sansook, J. (2018). Kansang watthanatham nawattakam nai ongan: Patchai choeng sahet lae phonlap [Innovative cultural construction of organization: Antecedents and consequences]. *The Journal of Faculty of Applied Arts*, 11 (2), 127-141.
- Thongpakdee, N. (2007). Praty khong setthakit phophiang: khwampenma lae khwammai [Sufficiency economy philosophy: Historical background and interpretation]. *NIDA Development Journal*, 47(1), 1-25.
- Chatthong, N. (2018). *Boribot phak rat Thai kap kan kao khao su ongkon haeng nawattakam* [Context Thailand government to step into an innovative organization]. *Journal of Information*, 17(1), 25-35.
- Rakungthong, N. K., Koompai, S, Rusue, J., Promma, W., & Nui-Suk, C. (2018). *Kan khapkhluan setthakit phophiang khong ongkon pokkhrong suan thongthin nai phak tai: Korani sukxa ongkon pokkhrong suan thongthin rai rop mahawitthayalai Walai Lak* [Driving the sufficiency economy philosophy of local administrative organization in the South: A case study of LAOs surrounding Walailak University]. Research report submitted to Thailand Science Research and Innovation (TSRI).
- Wasi, P. (2019). Pathakatha phiset nai phithi poet ngan Mahakam chumchon suk phawa khrang thi 1 [Speech at the Opening Ceremony on Community Health Exhibition 1st] on January 7, 2019, The Government Complex Commemorating His Majesty, Chaeng Watthana Road, Bangkok.
- Pibulsarawut, P. (2011). Wikrit 2540 kap khwampenma khong setthakit phophiang [1997 crisis and the background of the sufficiency economy]. In N. Thongpakdee (Ed.), *Praty khong setthakit phophiang kap sangkhom Thai* [Philosophy of Sufficiency Economy and Thai Society] (pp.67-102). Bangkok: Center of the Study of Sufficiency Economy, National of Development Administration.

- Sapthiang, M., & Prasopsak, W.K. (2016). Kan khonha nawattakam thongthin nai changwat phak klang tam phanthakit kan krachai amnat khong Thai [Searching for local innovation the region according to mission decentralization of Thailand]. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(1), 137-148.
- Prayukvong, W., Marat, S., Potivijit, L., Kongsup, B., Hanphichai, S., Kladlom, J., Janla, J., & Sethasophonpong, C. (2020). Kan prayuk pratyia khong setthakit phophiang phuea kan khaphkluean ongkon pokkhong suan thongthin nai phakklang [Application of the sufficiency economy philosophy to drive local administrative organizations in the central region]. In *Kan khaphkluan pratyia khong setthakit phophiang kap ongkon pokkhong suan thongthin thua prathet thai* [Driving the sufficiency economy philosophy with local administrative organizations throughout Thailand] (pp.219-250). Bangkok: Rural and social management institute.
- Chitnuphong, V. (2016). Nawattakam kan borikan satharana doi ongkan borihansuantambon amphoe Donsak changwat Suratthani [Public service innovation by subdistrict administrative organization, Donsak sistrict, Surat Thani province]. *Journal of Public and Private Management Innovation*, 4(1), 55-61.
- Office of the national economic and social development council. (2001). Phaen phatthana setthakit lae sangkhom haeng chat chabap thi 9 (2002-2006) [The ninth national economic and social development plan (2002-2006)]. Retrieved December, 5, 2020, from https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=3784
- Office of the national economic and social development council. (2016). Phaen phatthana setthakit lae sangkhom haeng chat chabap thi 12 (2017-2021) [The twelfth national economic and social development plan (2017-2021)]. Retrieved December, 5, 2020, from https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422
- Tantivechakul, S. (2008). Setthakit phophiang [Sufficiency economy]. *Journal of Education*, 19(3), 1-6.

- Chinasan, A., krivart, K., & Pintobtang, P. (2014). Nawattakam kan borihan khong ongkon pokkhong suan thongthin nai phak tawan ok Chiang Nua [Administrative innovation of local government organization in the Northeast]. *Ratchaphruek Journal*, 12(3), 80-90.
- Puntasen, A. (2017). *Setthakit phophiang: Phra atcharyaphap lae phrakarunathikhun khong nai luang ratchakan thi 9* [Sufficiency economy: Genius and kindness of His Majesty King Rama IX Sufficiency economy: Genius and kindness of His Majesty King Rama IX]. Pathumthani: Rangsit University.
- Puntasen, A. (2020a). Krop wichai klang [Central research framework]. In *Kan khapkhluan praty khong setthakit phophiang kap ongkon pokkhong suan thongthin thua prathet thai* [Driving the sufficiency economy philosophy with local administrative organizations throughout Thailand] (pp.39-73). Bangkok: Rural and social management institute.
- Puntasen, A. (2020b). Phon kan pramoen radap khwam pen setthakit phophiang khong ongkon pokkhong suan thongthin lae khosanoenae [The results of the assessment on level of sufficiency economy philosophy of the local administrative organizations and recommendations]. In *Kan khapkhluan praty khong setthakit phophiang kap ongkon pokkhong suan thongthin thua prathet thai* [Driving the sufficiency economy philosophy with local administrative organizations throughout Thailand] (pp.265-272). Bangkok: Rural and social management institute.